

Müstəqil Azərbaycan dövləti günü-gündən möhkəmlənəcək, inkişaf edəcək və müstəqilliyini heç zaman əldən verməyəcəkdir!

Heydər Əliyev, Azərbaycan xalqının ümummilli lideri

ƏSGƏR

Azərbaycan Respublikası DİN Daxili Qoşunlarının HƏRBİ VƏTƏNPƏRVƏRLİK qəzeti

SƏN ELƏ BİR ZİRVƏSƏN...

BU GÜN BÜTÜN DÜNYA AZƏRBAYCANLILARI ULU ÖNDƏR HEYDƏR ƏLİYEVİN ANADAN OLMASININ 91 İLLİYİNİ BÖYÜK TƏNTƏNƏ İLƏ BAYRAM EDİR

Heydər Əliyev heç bir tarixi şəxsiyyətə nəsib olmayan bir ömür yaşadı. Heç bir tarixi şəxsiyyətə nəsib olmayan bir gedişə də bu dünyani tərk etdi. Yaşayarkən şərəf və leyaqət zirvəsinin, dünyasını dəyişdikdən sonra əbədiyyət zirvəsinə fəth etdi. Bu gün də onun məzarı öndən axın-axın insan səli keçir. Öz liderinə bu cür hörmət və ehtiram göstərən xalqlar çox azdır.

Ümummilli Liderimiz bütövlükde Azərbaycan üçün etdikləri nəhayətsizdir, sonsuzdur, ölücyəgelməzdir. Hər birimiz bu inkişafın şahidi olmuşuq.

Bütün bunlar üçün müstəqil Azərbaycanın azad vətəndaşları olduğumuza görə dahi xilaskara, Ulu Öndər Heydər Əliyevə borcluyuq.

Bize yalnız böyük öndərin ideyalarına sədaqətli olmaq qalır. Vətənimizi Heydər Əliyev kimi sevək, dövlətimizə, dövlətçiliyimizə qarşı çıxanlarla barişmaz olsaq, Prezidentimizə ətrafında six birləşsək, kifayət edər. Ümummilli liderimiz daima Azərbaycanla, xalqımızla birgə olan ruhu qarşısında bunu etməyə borcluyuq.

Zaman keçəcək, Heydər Əliyevin Azərbaycan naminə fədə etdiyi ömrünün hər məqamına, hər sahifəsinə yeniden əsərlər iżəf olunacaq, onun nə qədər əvəzsiz bir şəxsiyyət olduğu biz düşündüyüümüzdən də artıq olduğu bir daha sübut ediləcək. Bu baxımdan böyük öndərin ömür yolunun bəzi məqamlarına bu gün də nəzər salmaq çox gərəklidir.

DAXİLİ QOŞUNLARIN BAŞ İDARƏSİNDE ULU ÖNDƏR HEYDƏR ƏLİYEVİN ANADAN OLMASININ 91-Cİ İLDÖNÜMÜ QEYD OLUNMUŞDUR

prinsiplərindən geniş danişan millət vəkili Mübariz Qurbanlı işə xüsusi olaraq vurğulanmışdır ki, tarixə müsər Azərbaycanın memarı olaraq düşən dahi rəhbərimiz hər zaman Azərbaycanı özünə güvənən qüdrətli bir ölkəye çevirmək isteyirdi: "Ulu Öndər bu yolda qəti addımlar atmış, əməli işlər görmüş, iqtisadi inkişaf yolunda olan Azərbaycanın etibarlı, sağlam gələcəyini qurmuşdur".

O, daha sonra qeyd etmişdir ki, Ulu Öndər Əliyevin hakimiyətə

zirdə Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirildiyini bildirən YAP icra katibinin müavini diqqətə çatdırılmışdır ki, bu gün Azərbaycan dövləti müstəqil siyaset həyatına keçirir, iqtisadiyyatımız gündü-gündən inkişaf edir, ordumuz güclənir: "Bütün bunlara görə hər birimiz Azərbaycan xalqı qarşısında misilsiz xidmətləri olmuş, dahi şəxsiyyətə borcluyuq. Bir sözə, Azərbaycan xalqı yaşadıqca, Heydər Əliyev ideyaları da yaşayacaqdır".

Sonra çıxış üçün söz Daxili İşlər Nazirinin müavini - Daxili Qoşunların Komandanı general-major Şahin Məmmədov verilmişdir.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olduğu günün - 10 may tarixinin təqvimə əlamətdar gün kimi daxil olduğunu deyən cənab Komandan, hər zaman Ulu Öndərin varlığınnı, qüdrətinin hiss olunacağınnı nəzərə çatdırılmışdır: "Heydər Əliyev şəxsiyyəti müxtəlif zamanlarda, bir-birinə zidd müxtəlif siyasi quruluşlarda fəaliyyət göstərsə də, hemişə ürəyi xalqı ilə bir-gə döyünmüş, hemişə doğma Azərbaycana xidmət etmişdir".

General-major Ş.Məmmədov qeyd etmişdir ki, ömrünün böyük hissəsini xalqa feda etmiş Ümummilli Lider

XALQ HEYDƏR SÖYLƏYƏCƏK

*Gözlərində açılıb bu millətin səhəri,
Sənin adınla bağlı bu xalqın hər zəfəri.
Qədəmin dəyən yerdə səhralar da gül açar,
Gülüstana çevrilir yurdun kəndi, səhəri.*

*Günəş doğur elə bil, harda çəkilir adın,
Dosta fəxarət gəlir, gözü kor olur yadın.
Azərbaycan deyəndə səni düşüñürük biz,
Azadlığı, inamı xalqa sən bağışladın.*

*Sən bu çətin zamanda gücümüz, qüdrətimiz,
Sən bizim bu dünyada ən böyük sərvətimiz.
Millətin imzası var imzaların içində,
Sənə halaldır, halal ülvi məhəbbətimiz.*

*Sən elə bir zirvəsən külləklər neyləyəcək,
Dünənim, bu günümən, səninlədir gələcək.
Nə qədər Azərbaycan, nə qədər bu millət var,
Heydər "Xalqım" deyəcək, xalq "Heydər" söyləyəcək!*

Baba Vəziroğlu

Heydər Əliyev həm də qüdrətli Azərbaycan ordusunun yaradıcısıdır: "Sovet rejiminin ən kəsərlə dönməndə, 1973-cü ilə Azərbaycanda Cəmşid Naxçıvanski adına hərbi məktəbin açılmasına nail olmuş Ulu Öndər bu cəsarətli addımı ilə elə bugünkü ordumuzun təməlini qoymuşdur. O illərdə Azərbaycanda hərbi məktəb yaratmaq və həmin məktəbə azərbaycanlı generalın adını vermək çox böyük risk və cəsarət tələb edirdi. Bu gün Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin coxsayılı generalları məhz Cəmşid Naxçıvanski adına məktəbin məzunlarıdır. Bir mərzəzdə idarə edilən, vahid komandanlığı təbə olan, müsəris hərb elminin tələblərinə cavab verən Azərbaycan Silahlı Qüvvələri Ümummilli Lider Heydər Əliyevin başlığı və Prezident İlham Əliyevin uğurla davam etdirildiyi məqsədönlü siyaset nəticəsində gündən-güne daha da möhkəmlənir, döyüş qabiliyyətini artırır. Konkret desək, artıq Azərbaycan beynəlxalq aləmdə güclü iqtisadiyyata malik bir ölkə kimi tanınmaqla yanaşı, həm də modern bir ordusunun olması ilə də diqqəti cəlb edir".

Cənab Komandan bildirmişdir ki, Ümummilli Liderimiz bütövlükde Azərbaycan üçün etdikləri nəhayətsizdir, sonsuzdur, ölücyəgelməzdir: "Hər birimiz müstəqil Azərbaycan dövlətinin azad vətəndaşları olduğumuzu görə dahi xilaskara - Heydər Əliyevə borcluyuq".

Daxili Qoşunların Komandanı xüsusi olaraq vurgulamışdır ki, tabeliyində olan bütün hərbi qulluqçular bundan sonra da Ulu Öndərimizin ideyalarına sadiq qalacaq, Vətənimizi Heydər Əliyev kimi sevəcək, dövlətimizə, dövlətçiliyimizə qarşı çıxanlarla barişmaz olacaq, Respublika Prezidenti, Silahlı Qüvvələrinin Ali Baş Komandanı cənab İlham Əliyevin ətrafında six birləşəcək, onun əmr və göstərişlərini sözsüz yerinə yetirəcəklər.

Çıxışlardan sonra mərasim konsert programı ilə davam etmişdir.

Mətbuat xidməti

BÖYÜK ÖMRÜN DASTANI

Əlirza kişi və İzzət xanımın ailəsi. Soldan ikinci - balaca Heydər

Əliyevlər nəslinin əsasını qoymuş ecdadların qədim Zəngəzur dağlarının döşündə məskunlaşması barədə bəzi məlumatlar var. Onların kökü Comerd və Alagöz Məhəmməd adlı iki qardaşdan başlayırdı.

Əlirza kişinin ata-babası imkanlı adamlar idı. Bunu onların kərbəlayı olması da sübut edir. O zamanlar Kərbəlaya getmək hər adamın işi deyildi. Bu, yalnız varlı-karlı, imkanlı müsəlmanlara nəsib olurdu".

Heydər Əliyevin əmisi Zeynalabdinin oğlu Süleyman Əliyev: "Atam 1950-ci ildə, mənim on bir yaşım olanda dünyasını dəyişib, odur ki, onun səhəbətlərini çox yaxşı xatırlayıram. Məsələn, atam danişirdi ki, ulu baba-mız, müasir dilla desək, Pənahəli xanın müdafiə naziri olub və Şuşada yaşayıb. Həkimiyət İbrahim xanın əlinə keçəndən sonra o, istefaya çıxaraq Comərdliye köçüb.

Babamız Cəfər iki dəfə Kərbəlaya ziyanət gedib, onu Kəbleyi Cəfər deyə çağırırdılar. Hündürboylu, yaraşıqlı kişi idi. Heydərlər Cəlal ona çekiblər.

O illər Bakıda neftlə bağlı böyük carianma yaranmışdı, buruqlarda işçi qüvvəsi çatışındı, Əlirza isə işlek və bacarıqlı adam idi. O, erkən yaşlarında Naringül adlı həmkəndlisi ilə evlənmiş, 1907-ci ildə Həsən adlı ilk, 1911-ci ildə isə Hüseyin dünyaya gəlməmişdir. Odur ki, o, artan külfətinə dolandırılmış idi. 1897-ci ildə Bakı-Culfa dəmir yolu açıldı, bu da Bakı quberniyası ilə tekce Naxçıvanın yox, Qərbi Azərbaycanın da ticari-iqtisadi və mədəni elaqələrinin inkişafına təkan verdi. Əsir evvəllərindən qazanc dəlincə yüzlərə genc sisiliyən Naxçıvan-dan Bakıya yollanmışdı.

1918-ili yay və payız mövsümü ərzində Zəngəzur qəzasının 115 kəndi dağınlılıb məhv edilmişdi. Onların arasında Heydər Əliyevin doğma yurdı Comərdli kəndi de vardi. Həmin kəndin qələmənləri tərəfindən viran qoyması barədə "Azərbaycan" qəzeti

1943-cü ildə əbədilik susdu.

Heydər Əliyevin atası nisbətən cavan yaşlarında, heç altıñış yaşa çatmamış dünyadan köcdü.

****

O illər Naxçıvan Zəngəzur qaçqınları ile dolmuşdu. Əlirza kişi tez-tez qonşu kəndlərdə yaşayan yerliləri ilə rastlaşdırırdı. Bir-birindən hal-əhval tutandan sonra hərisliklə sorğu-sual edirdilər.

Bir gün bazarda həmkəndlisi, həm də uzaq qohumu olan (Comərdlidə hamı bir-birinin qohumu idi) İzzətə rast geləndə Əlirzanın gözleri sevincdən yaşardı. Qadını evlərinə ötürməyi qərara aldı. Onlar şəhərin dar, daşkəsəklə küçələri ilə tələsməden addimlayırdılar. Əlirza elə hey boğazına yiylən qəheri udaraq, İzzətin üzləşdiyi məsəqqətlər, məhrumiyyətlər barede kədərlə, qəmli-qüssəli səhəbetini dinleyirdi. O yanınca addimlayan iri, yaşlılımtı-boz gözələri olan bu girdəsifet, xoşbəxt heyat sürmek ümidiə bir ailəde birləşdilər.

****

Onları nakam talepleri, ümumi dərs-sərli birləşdirirdi, bir-birlərinə arxa və dayaq olurdular, yetim qalmış uşaq-larını, özünükü, ya özgəninkı deyə fərqli qoymadan böyüdürdürlər.

Ve bu əslərdən qalma mənəvi ehhəkamlar, yaxının ağırlığını öz çıyin-lərinə götürməyə hazır olmaq, zəifət kömək olub, onu qayğıyla isitmək tamamilə təbii hal kimi qəbul olunurdu. Hər halda balaca Suraya ata-liq edən Əlirza kişisinin alicənəblığı və ya qadın nəvəzinin hesrətində olan oğlan uşaqlarının dərhal "ana" deyib

Heydər Əliyev anası, qardaşı və bacısı Rəfiqə ilə

əgsaqqalları Əlirza ilə Əbülfəzin dost olduğunu, hətta bir müddət Bakıda neft mədənlərində birgə çalışdıqlarını yaxşı xatırlayırlar. Ermənilərin Zəngəzura hückumu ərefəsində Əbülfəz doğmaları üçün daxiliş Comərdliyə gelir. Sən demə, əcəl onu çəkib aparırmış. Qanlı qarşılurlarla İzzət, demək olar ki, bütün yaxınlarını: atasını, anasını, ərinin, qardaşlarını itirmişdi. Heydər Əliyevin bacısı Şəfiqə xanım öz kitabından yazır ki, yalnız aradan 15 il keçəndən sonra anası öz qardaşı uşaqlarını - Məsməni, Səkinəni, Rzaqulunu, Humayı... axtarır tapdı. İzzət xanım onları öz böyük ailəsinə qəbul etdi və onları faktiki olaraq ona heyatdan erkən köçməş bacı-qardaşlarını evəz etdilər.

Əlirza, həmkəndlisine tez-tez baş çəkirdi. Özünün dolanlığı çətin olsa da, bacardığı qədər tənha qalmış dul qadına köməklik göstərir, qızı Suraya pay gətirir, könlünü şad edirdi. Bir

ildən sonra isə Əlirza İzzətə ailə qurmağı töklə etdi. Artıq İzzət də bu azdanişan, başını qururla dik tutan, təmkinli kişi möhkəm tellerle bağlanmışdı. Onun oğulları Hesəni ve Hüseyini də öz doğma balaları kimi sevmişi. 1922-ci ilin yayında Əlirza kişi və İzzət xanım naxçıvanlı Necəf kişinin evində birotaqlı mənzil kirələyib, xoşbəxt heyat sürmek ümidiə bir ailəde birləşdilər.

****

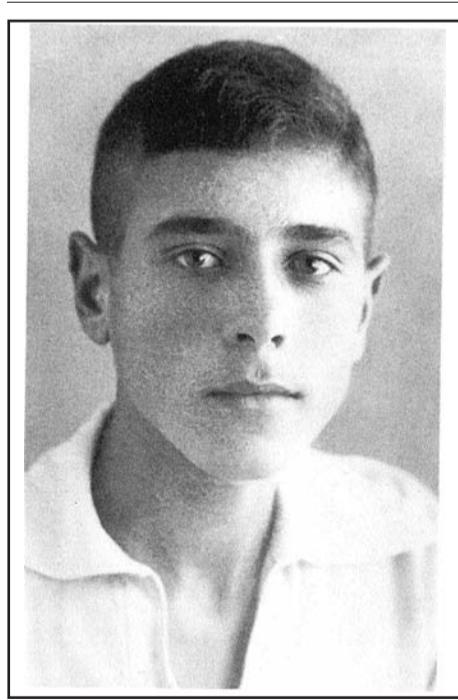
Böyük oğlanları Heydər və Aqil dünyaya gələndən sonra Əlirza kişi yene də Bakıya yollandı. 1930-cu ilədək o, neft mədənlərində qazmacı işləyərək, qazancını ailəsinə göndərirdi. Bir qədər pul yiğandan sonra ər-arvard Zaviyə məhəlləsində xudmani bir ev aldılar. Heydər Əliyevin uşaqlıq dövrü bu məhəllədə keçib. Ömrünün qurub çağında o uşaqlıq illərinin sahibi olan küçələri bəxətilərləri: "Puşkin küçəsi budur. Bu küçə axıra qədər, Şahab məhəlləsinə qədər Puşkin küçəsidir. Özü də deyə bilərem ki, Puşkin küçəsi yuxarıdan Əlixan məhəlləsindən gəlib keçir və Şahab məhəlləsinin axırında qurtarır. Mən sonralar bəzen deyirdim ki, bu küçəyə Puşkinin adı nə vaxt verilibdir. Puşkinin anadan olmasının 100 illik yubileyi ilə əlaqədar Naxçıvanın mütefəkkir adamları, gərek ki, o vaxt Sıdqi, başqa bir-iki nəfər də olmuşdu, şaire öz münasibətlərini bildirərək bu böyük küçəni Puşkin küçəsi adlandırmışlar. Mən də burada doğulmuşam. Puşkin küçəsi ilə gedəndə, balaca bir döngə vardi, elə idi ki, iki adam bir-birinin yanında keçəndən toqquşurdu. Bu bir dar küçə idi, idi da "Dar küçə" idi. Bu küçəyə heç fayton və arabə də girmir-di. Orada atamın balaca bir heyəti var idi, mən orada doğulmuşam. Allaha şükürələr olsun ki, o yer qaldı. Düzdür, bir az dağılmışdı və mən 1990-ci ildə burada olanda atamın yurdunu abadlaşdırırdım. Mən buraya gələndə elə orada qalıram. Mən buranı sevirdəm. Çünkü orada doğulmuşam".

Sonralar, qırıncı illərin əvvəllərində Heydər Əliyev özü üçün ayrıca otaq düzəldərək, tikiliyə artırmalar etmişdi. Doğrudur, otaq çox balaca alınmışdı. Naxçıvanlı ağsaqqallarından biri - Fikret Qədimov onun tikintisi ilə bağlı əhvalatı təbəssümələ xatırlayırlı: onun arvadı Müzəyyən, anası Ələviyyə İzzət xanımıla çox yaxın rəfiqə imişler. "Yaxşı xatırımda deyil, ya 1942-ci, ya da 1943-cü ildə Heydər evlərinin böyründə ayrıca bir otaq tikməyi qərara aldı. O, artıq ya-raşıqlı bir oğlan olmuşdu, NKVD-də onunla birləşdə işləyən dostları yanına gəlib-gedirdi. Ancaq həyətdə tiki tiki üçün yer çox az idi. Həyətin o biri tərəfində qonşuluqla isə Sakina adlı yaşılı qadın yaşayırırdı. Qayınanımla arvadım da daxil olmaqla bütün qonşular həmin qadını dila tutular ki, öz torpaq sahəsindən bir qədər ayırbı Heydərə versin ki, otaq bir qədər böyük alınsın. O isə heç cür razılaşmırırdı, çox qəlbə qara adam idi. Heç bir metr də yər vermədi. Ancaq Heydər yenə də onun yaşına hörmətlə yanaşır, pul qazanmağa başlayanda ona hədiyyələr alırdı".

Ümumiyyətlə, Əliyevlər qonşularla çox səmimi münasibətdə olublar. Burada hamı bir-biri haqqında hər şeyi bilir, demək olar ki, böyük bir ailə kimi yaşayırırdılar.

dostlarının əhatəsində də sözsüz qəbul edirdilər. Halbuki, dostları arasında ondan yaşa da, rütbəcə də, vəzifəcə də böyük olanlar vardi. Çoxları artıq zamanlar gümən edirdilər ki, onun parlaq gölcəyi var. Cavanlıqda yay aylarını keçirdiyi Urud kondi sakinlərinin 16 yaşlı Heydərin iddiaları haqqında çox maraqlı xatırları var. **Yazıçı Musa Uruda həmkəndisi Kamran Gəncəliyev** bunları söyləyib: "1939-cu ilin iyunu idid. İndiki kimi yadımdadır, bir az da tutqun hava idi. Körpünün altında çimib qumda uzanmışdıq, öz uşaq dünyamızın xəyallarını, arzularımızı bir-birimizlə bölüştürük. Heydər bir qara daşın üzərində oturmuşdu. Birdən qayıtdı ki, "Ə Qasım, adam işleyəndə de Mir Cəfər Bağırovun yerində işləyə, xırda-mırda işlərindən bir şey çıxmaz". Onun dediyi söz o vaxtdan menim beynimə həkk olunmuşdu. Düz 30 ilən sonra 1969-cu ilin iyundan Heydər Əliyev Azərbaycan Respublikası Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi seçiləndən sonra Bazarçayın qrağından 1939-cu ilin iyundan eşitdiyim o sözü xatırladım və o sözün Haqq sözü, Heydər Əliyevin iso Tanrı Adamı olduğuna sidq ürəkdən inandım".

MƏKTƏB İLLƏRI

alımları, müəllimləri, incəsənət xadimləri oldular. Onların arasında Heydər Əliyevlər bir sınıfda oxuyan, hətta bir müddət eyni parta arxasında oturan, Azərbaycanın xalq artisti Zəroş Həmzəyəvə da vardi:

"Biz o dövr üçün qeyri-adı olan beynəmiləl məktəbdə oxuyurdum. Buraya Muxtar Respublikanın müxtəlif şəhər və kəndlərindən gəlmiş uşaqlar toplanmışdı.

30-cu illərdə oyaledə bu cür yeni tip - li məktəb açılmış, o vaxtlar Naxçıvan maarifinin başında duranların əzəggörənləyi və müdirlikli məni bu gün də heyətləndirir. Azərbaycanda bu cür internatlar xeyli sonra meydana çıxmışa başladı. Məktəbdə biz söyle oxuyur, çoxlu bədii ədəbiyyat mülətiş edir, Nizami Gəncəvi-dən tutmuş o dövrə gənclərin sevimli olan Səməd Vurğun, Süleyman Rüstəm kimi cavan şairlərin əsərlərini əzberdirirdik. Biz incəsənət maraqları gösterir, təbiəti sevir, öz diyarımızın, Azərbaycanın tarixini yaxşı biliirdik.

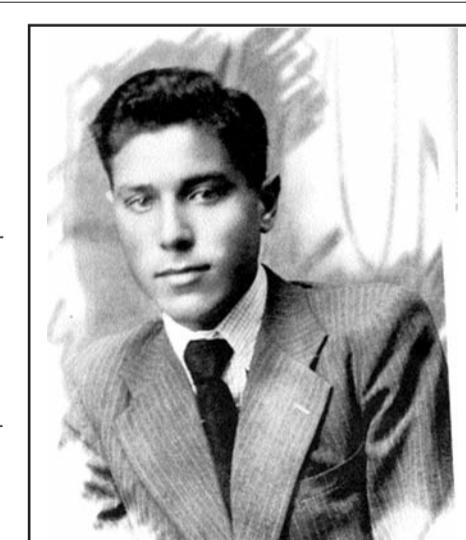
Heydər məktəb yaşına çatanda vali - deyndləri onu bir sayılı "beynəmiləl" məktəbə qoydu.

Naxçıvan 1 sayılı məktəbinin məzun - larından bir çoxu respublikanın adlı-sənli

Heydər aramızda qabiliyyət cəhətdən birinci idi, o, hər şeyi hamimizdən yaxşı biliir, hamimizdən yaxşı oxuyurdur. Bir gün o məktəbə atasının 30-cu illərdə də miriyolçulara verilən şenində gəldi. Bu şenənə ona çox yaradırdı. Uşaqlardan kimse ifixlərlə "sen elə generalsan ki varsın" - dedi. Həmin gündən biz onu adı ilə yox, "General" deyə çağırırdı. Bir parta arxasında oturduğum Heydər isə bu ləqə bə məmənnünlüqlə qəbul etdi".

****

"O, geyimi ilə də məktəbdə hamidən seçilirdi. Onun comisi bir kostyumu var idi, ancaq o, həmisi elə səliqəli, ütülü olurdu ki, Heydər həmisi kostyumda bəybalasına oxşayırırdı. Mən görəməmişdim ki, kostyumu Heydərin əynindən tökülsün və köynəyi çirkli, ləkəli olsun. O, məktəbə gələndə uzaqdan nəzəri cəlb edirdi. Onu heç kimlə səhv salmaq mümkün deyildi".

****

Heydər Əliyevi gənc yaşlarında tamlanıların hamisi onun xarakterinin bir cəhətinə xüsusi olaraq vurgulayırlar - bu oğlan bütün cəhətlərlə anadangəlmə LİDER idi. İstənilən uşaq oyunlarında, istənilən şəraitdə o həmisi birinci olma - lı idi. Onun liderliyini ailəsində də, məktəbdə də, texnikumda da, daha sonralar

10 may 2014-cü il

ÜMUMMİLLİ LİDER XATİRƏLƏRDƏ...

"Heydar Əliyev həmisi bu fikirdə olmuşdur ki, konkret işlər nəzəri mülahizələrdən qat-qat vacibdir. O deyirdi ki, müasir milli hərbçi kadrı olmadan, sözün eşi menasında, milli dırçılış umid bəsləmek mümkin deyildir. 1969-cu ildə rəhbərliyə gəldiyi ele ilk aylardan o, milli hərbçi kadrı hazırlanmasına sahəsində bir sira addımlar atdı. Heydar Əliyev özünün yaratdığı herbi liseyin 30 illik yubileyində iftخارla demisi: "Mən Cəmşid Naxçıvanski adına məktəbi yaradarkən həsrətində olduğum arzuma çatmışam, ona görə da özümü çox xoşbəxt hesab edirəm". Heydar Əliyev ona görə xoşbəxtir ki, onun öncədən gördükleri hayata keçdi: Azərbaycan müstəqillik əldə etdi, bu hərbçi kadrılar isə müstəqiliyyin qorunması üçün çox gərəkləi oldular".

Ramiz Mehdiyev,
Azerbaijan Respublikası Prezident
Adminstrasiyasının rəhbəri

"2002-ci ilin sentyabr ayında Prezident Əliyevin Kennebunkporta (Men ştat) səfəri haqqında xoş xatirələrim var. Mən BMT Baş Məclisinin Nyu-Yorkda keçirilən iclasında iştirak etmək üçün ABŞ-a gelmiş prezent Əliyevin səfərinə qəbul teşkil etmişdim. Bu, bizim bir-birimizi tanımağımız və qeyri-resmi şəraitde fikir mübadiləsi aparmağımız üçün yaxşı imkan oldu. Mən belə bir qonağı öz sevimli evimizdə qəbul etmək-dən məmnun oldum. Bu ev menim üçün xanım Barbara üçün çox böyük məna kəsb edir.

Heydar Əliyevin bizim eve geliş şərfinə biz Azərbaycanın bayrağını asmışdır. Zənnimcə, on hansısa bir ofisde deyil, evimizdə qarşılıqla onun çox xoşuna gəlməmişdir. Bu, Amerika-Azərbaycan münasibətlərinin əhəmiyyətini vurğulamış oldu.

Yadimdadır, biz eve daxil olmazdan əvvəl bir qədər açıq havada səhbat etdik. Prezident Əliyev okeana və mənim iki sevimli məşğulliyətimə - balıq ovuna və qayıqla gəzintiye çıxmamığa böyük maraq göstərdi".

Corc Buş,
ABŞ-in 41-ci prezidenti

"Bizim böyük banketlerimiz olmayıb. O, şənlikləri yalnız ailəsi, ən yaxınları və nəvərlərinin ətrafinda keçirməyi xoşlayırdı. Mən size deym ki, onun olduğu yerde biz də, əlavə kiminsə olmasına istəmirdik.

Bir yere toplaşaraq, babanın nə zaman geleceyini gözləmək enənəye çevrilmişdi. Bizi belə bir enənə xüsusi son iller yaranmışdı. O, şenbe və bazar günləri mütləq bize gəldik. Və təbii ki, yemekləri men hazırlayırdı. O, ümumiyyətə, milli mətbəxi, Azərbaycan plovunu, dolməni sevirdi. Əlbəttə, men çalışırdım ki, o bize gəlsin, dincəsin. İstəyirdim ki, o dincini alınsın, çünki onun işi olduqca ağır idi. Men biliirdim ki, onun tam rahatlıqla dincəle bilecəyi yer bizim evimiz idi. Adı bir misal gətirəcəyem - mən salat hazırlayırdım və o həmisi deyərdi: "Sizdə bize nisbətən da hadi hazırlayırlar. Bunu hazırlamağı bizimkiliər də öyrət".

Mehriban Əliyeva,
Heydar Əliyev Fondunun prezidenti

"On uşağı var idi atamın. Evde nə tapdırı, yığıb götürdürlər. Çox ağır bir vəziyyətə düşmüştük. 1937-ci ilin sentyabrın 1-dən məktəbə gəldik. Bize yemek vermekdən imtina etdilər. O zaman məktəb gün ərzində 3 dəfə yemek verirdi. Aynın 2-ci gəldik, bize çörək vermedilər. Nə qardaşlarımı, nə de mənə. Dedił direktorun emri var. Niye? Çünki sizin atanız xalq düşmənidir. Oxumağa deyir, oxuyun. Amma yemek verilməyəcək. Çox pis vəziyyətə düşdü.

Sabahı gün dərəsə gələndə, Heydar məndən nüye biker olduğunu xəber aldı. Mən isə başına gələnləri dostuma danişdım. O pis oldu. Ona təsir etdi, kədərləndi. Zəng vuruldu, siniflərə getdi. Ayın 4-ü gələndə, gördüm o tez gəlib. Soruşdum, dedi vaxtında gəlmışem, get qardaşlarına da de, gedin məktəbin yeməkhanasından istifadə edin. "Sən get, işin yoxdur. Uşaqları da apar, get". O deyədi ki, kime dedi, necə elədi. Kimin vasitəsi ilə bəzim ağır günümzdə dayaq oldu".

Həsən Tahirov, məktəb yoldaşı

"Azərbaycanın bölgələrinə səfər çərçivəsində Sabirabad getmişdik. O, istənilən rayondan qayıdanda sürücünün yanında oturardı. Pəncəronu açırdı ki, camaatla sahəlləşsin. Sabirabaddan çıxandan sonra maşını saxlatdırdı ki, yerimizi deyisək və mən qabaqda oturum. Maşından düşəndə içməyə su istədi. Sürücü maşının yük yerini açdı, iki qarız vardi. Heydar Əliyev məndən sorusdu: "Qarızlar səninkidir?" Bu zaman sürücü cəsərət gələb cavab verdi ki, qarızları onundur. Heydar Əliyev ondan qarızları haradan götürürənünü sorusdu. Sürücü qarızları Sabirabaddan aldığı dedi. Heydar Əliyev qəzəbləndi:

"Hələ mən bir yalan da danışsan? Nə cəsərətə belə sey etmisen? Sənin götürdüğün iki qarızıza görə Əliyevin boynuna iki vaqon qarız gələcək. Yazacaqları ki, Əliyevin səfərinə iki vaqon qarız ayrılb".

Bələ həssas adam idı Heydar Əliyev. Sürücünü dəyişdirməyi tələb edən Heydar Əliyev bütün yolu hırslı idi".

Aleksandr İvanov, mühafizə xidmətinin rəisi (1982-88-ci illərdə)

"Heç vaxt düşünməzdim ki, mən - yetim uşaq gəlib Azərbaycanın rəhbəri ilə işləyəcəyim. İstəyirəm ki, digər yetim uşaqlara da mənim kimi baxsınlar".

"Biz Heydar Əliyevlə bütün Azərbaycanı qarış-qarış gezmişik. Hətta səfərlərimiz olub ki, biz onunla növbə ilə bir çarpayıda yatmışıq. Yadimdadır, ilk dəfə o, fealiyyətə Nikita Xruşçov (Nikita Xruşçov 1953-cü ildən 1964-cü ilə kimi Sov.İKP MK-nın baş katibi olub-red.) Azərbaycana gələndə yüksək rütbeli qonaqların tehlükəsizliyini təmin etmək başlayıb. Sonra o, Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi oldu. Yene də mən onun sürücüsü oldum. 50-ci ildən mən onun sürücüsü olmuşam".

"Aeroporta gedirdik, yüksək vəzifeli qonaqları qarşılamağa. Birdən yolda qəza vəziyyəti yarandı. Maşında Heydar Əliyevin yanında oturanlar hərəsi mənəni maşını necə idarə etmək barədə məsləhətlər verməyə başladılar. Heydar Əliyev isə dedi ki, sürücüye mane olmayın. Bax, həmin vaxt o, belə bir komanda verdi. Qəza baş vermedi və sonra maşındakılar hayəcanlı halda "bax, sürücü belə olar" dedilər".

"Heydar Əliyev Moskvaya vəzifəyə gedəndə mən də özü ilə aparmaq istədi. Amma həyat yoldaşımıla məsləhətləşdim, o, getməyə razı olmadı və biz Bakıda qaldıq".

Sergey Buxanov,
sürücüsü

Heydar Əliyev komandasının üzvləri, sovet dövründə onurla işləmiş adamlarla səhbat zamanı, bir qayda olaraq sual verirdim ki, məşhur Əliyevi kadrlar necə və hansı meyarlarla seçilirdi? Çünkü Heydar Əliyevin çoxsaylı əleyhdarlarının ciddi cəhd ilə belə bir yanlış fikir formalasılmışdı ki, 70-ci illərdə hakim komandanın formalasdırılmasının əsasında regionçuluq, yerlipərəstlik prinsipi dururdu.

SSRİ-də bu ənənənin əsasını, kadrları vaxtilə özünün işlədiyi regiondan dərtib gətirməyi xoşlayan Leonid İliç Brejnev qoymuşdu.

L.Brejnev Dneprodzerjinsk və Dnepropetrovsk şəhərlərində birgə işlədiyi həmkarlarından bir çoxunu sonralar yüksək partiya və dövlət vəzifələrinə təyin etdi.

KADRARI SEÇMƏ PRİNSİPI

Brejnevdən fərqli olaraq, Heydar Əliyev 70-ci illərdə kadrları ilk növbədə iş keyfiyyətlərinə görə seçirdi. Onun üçün irəli çəkdiyi adamın hansı regiondan olmasının qətiyyətən fərqi, əhəmiyyəti yox idi. Əksinə, müasirlerinin dediyinə görə, o, daima onları müxtəlif partiya-təsərrüfat sahələrinə, respublikanın müxtəlif regionlarına "atmağa" üstünlük verirdi.

"Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi kimi işə başladığı ilk gündən Heydar Əliyev rəhbər kadrlara yüksək, ancaq ədalətli tələblərlə yanaşdı. Rəhbər kadrlara namizədlər üçün zəruri olan əsas keyfiyyətlər: professional seviyyə, vəcdanlılıq və prinsipiallılıq, geniş biliyə və məlumatla malik olmaq, təvazökarlıq, əməmənilik iddi. Bu və ya digər insanın meşətdəki davranışları da nezəre alınır. Ciddi "seçmə" nəticəsində MK aparatına, müxtəlif rəhbər vəzifelərə 35-38 yaşında, istehsalat və partiya işində təcrübəsi olan gənc, perspektivli kadrlar geldi. Onlar respublikanın müxtəlif regionlarına mənsub idilər. Misal üçün, təşkilat-partiya işi şöbəsinin müdürü R.Məmmədzadə, eləcə də mədəniyyət şöbəsinin müdürü A.Şərifov, tikinti və şəhər təsərrüfatı şöbəsinin müdürü K.Bağırıov, inzibati orqanlar şöbəsinin müdürü C.Vəliyev, bəkəli idilər. Maşınçayırma şöbəsinin müdürü H.Seyidov Marneulidə (Gürcüstan) doğulmuşdu, neft və kimya şöbəsinin müdürü F.Əliyev Tovuzda, əlaqələr şöbəsinin müdürü Z.Musayev Sabirabadda, elm və təhsil müəssələri şöbəsinin müdürü F.Əhmədov Naxçıvanda, işlər müdürü B.Mirzəcanov Qusarda anadan olmuşdular. Ümumi şöbəyə uzun müddət Altıağacın rus icmasından çıxmış Y.Kirşanov rəhbərlik edirdi.

****

MK aparatında işə cəlb olunan digər əməkdaşlar üçün de qeyri-resmi yaş məhdudiyyəti tətbiq etdi. MK-nın təlimatçısının yaşı 25-30-dan, MK-da şöbə müdürü müavinin yaşı isə 35-dən yuxarı olmalı idi. Özü də artıq aşağı partiya işlərində - partyanın rayon və şəhər komitələrində təlimatçı işləmiş namizədlərə üstünlük verilirdi.

Materialların hazırlanmasında millət vəkili Elmira Axundovanın "Şəxsiyyət və zaman" kitabına istinad edilmişdir

"BELƏ RƏHBƏRİ OLAN XALQ XOŞBƏXTDİR..."

"Zati-alillerinizin liderliyi ilə Azərbaycan Respublikasının atlığı ad-dımları Türkiye rəhbətliyi izleyir. Azərbaycan xalqının səadəti, həm də türk xalqının səadətidir. Türkəyə həmisi, kedərdə də, sevincdə də dost və qardaş Azərbaycanın yanındadır".

Əhməd Necdet SEZƏR,
Türkəyənən sabiq prezidenti:

"Yaroslav Mudri" ordenində belə bir yazı var: "Müdrilik, şərəf-səhər". Belə sözləri tam mənası ilə Heydar Əliyevə aid etmək olar. Dövlət başçısı kimi Siz ölkənin inkişafının siyasi və iqtisadi məsələlərində müdirlik göstərirsiniz. Siz Zaqafqaziya regionunda, Avropa qitəsində və dünyada layiqli yer tutan Azərbaycanın şəhərini özəl yaradırsınız".

Leonid KUÇMA,
Ukraynanın sabiq prezidenti

"Biz Heydar Əliyevi çoxdan tanışırıq, bir-birimizi ilə illerdər ki, tənqidiyir. Heydar Əliyev Kremlde işləyərək mən, adətən, onun yanında dəstək almam üçün gedirdim, çünki o, məndən bir qədər yaşıdır və həmisi də ondan dəstək alırdı. Belə düşünürək, Azərbaycan xalqı keçidiyin mərhələyə baxmayaraq, Heydar Əliyevi dövləte başçılıq etməye çağırmaqla düzgün hərəket etmişdir. Sizin rəhbərliyinizə aparılan məqsədyönlü və ardıcıl siyaset sayəsində Azərbaycan azad inkişaf yolunda, öz dövlətçiliyini və bey-nəlxalq aləmdə mövqelərini möhkəm-lətmək işində böyük uğurlara nail olmuşdur".

Nursultan NAZARBAYEV,
Qazaxistanın prezidenti

"Fəxr edirəm ki, Azərbaycan Respublikasının rəhbəri, dünya şöhrəti, gőrkəmli siyasetçi Heydar Əliyev mənə qardaş və dostdur..."

...Qonaqpərvər Azərbaycan torpağında bu yaxınlarda sefər etmək şərfinə nail olaraq, qardaş Azərbaycan xalqının azad inkişaf illərində öz dövlətçiliyinin qurulmasına və möhkəm-lənməsində necə heyrətamız uğurlar qazandığını öz gözlərimle görüb yəqin etdik".

Eduard ŞEVARDNADZE,
Gürcüstanın sabiq prezidenti

"Heydar Əliyevi Qırğızistanda yaxşı tanırıv ve sevirlər, "Manas"ın minilliyi münasibətli şəhərlərdə onun səydiyi nitigə yaxşı xatırlar - lar. Xalqımız Heydar Əliyevi semimi sevincə qarşılıdı və bununla da, Azərbaycanın birinci rəhbəri kimi və Sovet İttifaqının bütün 70 illik tarixi erzində Siyasi Büroyun yeganə yüzü olmuş ilk müsəlman lideri kimi ona xalqımızın bəslədiyi münasibəti ifade etdi. Deməliyəm ki, o illərdə Heydar Əliyev Qırğızistanda bir sira iqtisadi problemlərinin həllinə kömək edirdi".

Əsgər AKAYEV,
Qırğızistanda sabiq prezidenti

"Bu gün Azərbaycanın nümayiş etdirdiyi uğurlar, nüfuzlu və dəfə daha böyük və daha sanallıdır. Mən bunda Azərbaycan xalqının gőrkəmli lideri - nin şəxsi töhfəsini, hətta deyərdim, şəxsi fədakarlığını görürəm".

Saparmurad NIYAZOV,
Türkmənistanın sabiq prezidenti

"Demokratiya və bazar iqtisadiyati yolu ilə gedən müstəqil dövlət kimi Azərbaycanın son illər möhkəm - lənmesində, iqtisadi İslahatların apa - rılmışında və bu işdə böyük uğurlar elde edilmişdən sonra prezident Heydar Əliyevi xidmətlərinin yüksək qiymət ləndirirəm..."

Prezident Heydar Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan müstəqillik yolunda qarşılığı təcətinliklərinin dəf edilmişdən böyük müvəffəqiyyətə nail olmuşdur. Birleşmiş Ştatlarda bu müvəffəqiyyətin davam etdirilməsinə arzulayırlar".

Bill KLINTON,
ABŞ-in sabiq prezidenti

"Dövlət xadimi olan qardaşım Heydar Əliyevin keyfiyyətləri, istedad və təcrübəsi Azərbaycanda demokratikləşmə prosesinin intensivləşməsi nə, bu ölkənin dünya birliliyinə six in - təqribəsiyinə ciddi tekan vermişdir".

Süleyman DƏMİRƏL,
Türkəyənən sabiq prezidenti

"Mən prezident Heydar Əliyevlə evvələr də görüşmü

HEYDƏR ƏLİYEV DEYİB Kİ...

DÖVLƏTÇİLİK

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi bizim tarixi nailiyyətimizdir!

****

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi əbədi olacaqdır, sarsılmaz olacaqdır, dönməz olacaqdır və Azərbaycanın bugünkü gənc nəslini gelecek Azərbaycanı daha da yüksəkərə qaldıracaqdır.

****

Azərbaycan Respublikası milli dövlət quruculuğu yolunda uğurlar qazanaraq böyük gələcəyə doğru inamla addımlayırlar.

****

Böyük siyaseti kiçik hissələrə, xırda mənfeətlərə bağlamaq olmaz.

****

Kim müxalifətdə durursa-dursun, ancaq Vətəninə, xalqına, mənəviyyatına, məsləkinə müxalifətdə durmasın.

****

Müstəqilliyin əldə olunması nə qədər çətindir, onun saxlanması, daimi, əbədi olmasına bundan da çətindir.

****

Azadlıq və istiqlaliyyət her bir xalqın milli sərvətidir.

****

Ədalətsizliklə ədalət bərpa etmək olmaz.

****

Müstəqillik yolu qədər çətin yol yoxdur.

****

Biz bu çətin günləri keçib gedecəyik, müstəqil Azərbaycan Respublikası dünya birliyində öz layiqli yerini tutacaq, hər bir Azərbaycan vətəndaşı özünün bu müstəqil dövlətə mənsub olduğunu böyük qürur hissi ilə bəyan edəcəkdir.

****

Konstitusiya birinci növbədə dövlətə, hakimiyyetə xalqın arasında münasibətləri özündə əks etdirəməlidir.

****

Keçid dövrü yaşayan ölkələrə başçılıq etmək istəyen şəxslər gərkən cəhətələ, dünyani bilən adam olsun.

****

Dövlət onun ərazisində yaşayan əhalinin te minatçısı olmalıdır.

****

Müstəqil Azərbaycan dövləti günü-gündən möhkəmlənəcək, inkişaf edəcək və müstəqilliyini heç zaman əldən verməyəcəkdir!

Ümummilli lider Heydar Əliyevin cəmiyyətimizin hər bir sahəsinə əhatə edən, müasir Azərbaycan gerçəkləyini, xalqımızın mədəni-mənəvi və intellektual həyatını əks etdirən qiymətli fikirləri hər birimizin gündəlik fəaliyyətində istinad etdiyimiz mənbə olmalıdır. Oxuculara təqdim etdiyimiz bu nümunələr Heydar Əliyevin ideya dünyasından müəyyən fikirləridir.

- Mənim üçün hər şeydən əziz mənim xalqımdır, mənim Vətənimdir, mənim torpağımdır.

- Mənim üçün xalqın mənə göstərdiyi etimaddan və etibardan yüksək mükafat yoxdur. Başçılıq etdiyim dövlətdə mən özüm üçün başqa bir mükafat görmürəm.

- Bu siyaseti mən ona görə apara bilirəm ki, bu, mənim iradəmdir, bu, mənim həyatımın məqsədidir, mənasıdır.

- Mən öz üzərimə, dediyim kimi, böyük məsuliyyət götürmüşəm. Məsuliyyət də ondan ibarətdir ki, dövlətimizi möhkəmləndirir, onun müstəqil bir dövlət kimi yaşamasını təmin edim və Azərbaycan xalqını birləşdiririm.

VƏTƏNPƏRVƏRLİK

Vətənpərvərlik insanın daxilindəki duyğularıdır. Əgər bunlar yoxdursa, o insan mənəviyyatsızdır.

****

Vətənini müdafiə etməyə çalışan hər bir vətəndaş, hər bir gənc bizim üçün əziz, qiymətli və dəyərli dir.

****

Azərbaycan xalqı əyilməzdirdir, yenilməzdirdir, qəhrəmandır!

****

Azərbaycanlıları! Harda olursunuzsa-olun, hansı ölkəde yaşayırınsa-yaşayın, ancaq Azərbaycan haqqında, Azərbaycanın müstəqilliyi, ərazi bütövlüyü haqqında, Azərbaycan xalqının bu günü və gələcəyi haqqında düşünməlisiniz!

****

Vətənini, torpağını, dövlətini, öz müstəqil Azərbaycanı qorumaq, öz ata-anasını qorumaq deməkdir, evini qorumaq deməkdir.

****

Hər bir şəhid bizdən ötrü böyük itkidir. Onların xatire si bizim üçün əzizdir, qəlbimizdə daim yaşayacaqdır.

****

Bizim hamıımızın bir Vətəni var-bu, Azərbaycan dövlətidir. Azərbaycanlı hər yerdə yaşaya bilər, ancaq azərbaycanlığını, öz dilini, dinini, milli ənənələrini unutma malıdır. Onun qəlbi daim doğma Azərbaycanla bir vurmalıdır.

MƏDƏNİYYƏT

Xalq bir çox xüsusiyyətlə ilə tanınır, sayılır və dünnya xalqları içerisinde fərqlənir. Bu xüsusiyyətlərdən en yüksəyi, en böyüyü mədəniyyətdir.

****

Yüksek mədəniyyətə malik olan xalq həmişə irəli gedəcək, həmişə inkişaf edəcəkdir.

****

Azərbaycan mədəniyyəti öz milliliyini saxlayaraq, bu zəmən əsasında klassik mədəniyyət səviyyəsinə gəlib çatmışdır.

****

Mədəniyyət bəşəriyyətin top lədiyi ən yaxşı nümunələrlə xalqları zənginləşdirir.

****

Xalqı həmişə mənəviyyat birlişdirmişdir. Çünkü başqa əsaslarla nisbətən mənəvi əsaslar daha üstündür.

ORDU QURUCULUĞU

Orduya qayğı, hörmət cəmiyyətin, xalqın şərəflə vəzifəsidir.

****

Silahlı Qüvvələrin yaranması Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini və suverenliyini təsdiq edən, onu nümayiş etdirən amillərənən biridir.

****

Biz bu gün böyük iftخار hissə ilə deyib ləlik ki, müstəqil Azərbaycanın Milli Ordu var. Biz özümüz özümüzü qorunmayıq, qidəratimizi, qəhrəmanlığımızı göstərməliyik.

****

Müstəqil dövlətin özünəməxsus qüdrəti olmalıdır. Bu qüdrətin əsasını xalq və onun bir hissəsi olan ordu təşkil edir.

****

Möhkəm, daimi sülh üçün müstəqil dövlətin, ölkənin güclü ordusu olmalıdır.

****

Ordu bizim doğma ordumuzdur. Ordu xalqımızın tərkib hissəsidir. Ordu ölkəmizin, millətimizin, dövlətimizin dayağdır.

****

Qəhrəman Azərbaycan əsgəri, müqəddəs Azərbaycan torpaqlarının, müstəqil Azərbaycan Respublikasının müdafiəsi yolunda irəli!

****

Ya ayağa qalxıb torpağımızı azad etməli, ya məhv olmalı, ya da millət olmadığımızı etiraf etməliyik.

****

Bütün qüvvələr ordu quruluğuna səfər-bər olunmalıdır.

****

Hərbi xidmət insanları daha da mətinləşdirir, daha cəsarətli edir, çətinlikləri aradan qaldırmaq keyfiyyəti aşılıyır.

****

Sülh danışçılarını cəsarətə apara bilmək üçün güclü orduya malik olma lazımdır.

****

Ordu daim dövlət qayğısı altında olmalıdır, xalqın qayğısı ilə əhatə edilmelidir!

ANA DİLİMİZ

Ana dilimiz müstəqil Azərbaycanın, Azərbaycan xalqının en böyük milli sərvətidir!

****

Hər bir xalqın milliliyini, mənəvi dəyərini yaşıdan, inkişaf etdirən onun dilidir.

****

Ana dilini bilməmək, ana dilini qiymətləndirməmək şübhəsiz ki, xalq qarşısında böyük qəbahətdir.

****

Xalqımız əsrlər boyu böyük sınaqlardan, çətinliklərdən keçmiş, ancaq öz mənliyini, milliliyini, öz dilini itirməmişdir.

****

Biz indi müstəqil dövlət kimi, azad xalq kimi öz dilizlə, Azərbaycan dililə fəxr edirik!

****

Məhəmməd Füzulinin ən böyük xidmətlərindən biri de öz dövrünün və ondan sonrakı dövrün mürəkkəb proseslərinə baxmayaraq, türk dilini, ana dilini yaşatmasından, onu yüksəklərə qaldırmasından ibarətdir.

****

Cəlil Məmmədquluzadənin ən dəyərli cəhətlərindən biri de Azərbaycan xalqının dilinin inkişafı üçün göstərdiyi xidmətləridir.

TƏLTİF OLUNDUĞU ORDEN, MEDALLAR VƏ FƏXRİ ADLAR

- "1941-1945-ci illər Böyük Vətən müharibəsində Almaniya üzərində qələbəye görə" medali – 09.05.1945
- "1941-1945-ci il Böyük Vətən müharibəsində əməyinə görə" medali – 06.06.1945
- "Əmək rəşadetine görə" medali – 25.06.1945
- "Sovet ordusunun və donanmasının 30 illiyi" medali – 22.02.1948
- "Lenin ordeni" – 25.08.1971, "Lenin ordeni" – 08.05.1973,
- "Lenin ordeni" – 27.02.1976
- "Lenin ordeni" ve "Oraq və çəkic" qızıl medali – 24.08.1979
- "Lenin ordeni" ve "Oraq və çəkic" qızıl medali – 07.05.1983
- Ukraynanın "Yaroslav Mudriy" ordeni – 24.03.1997
- Türkiyənin "Dövlət nişanı" ordeni – 07.05.1997
- Qazaxistanın "Astana" medali – 10.06.1998
- "Elm və təhsil inkişafına görə" medalları – 14.12.1998
- Ukraynanın "Qlorya populi" qızıl ulduzu – 18.05.2001
- Gürçüstənin "Qızıl dəri" ordeni – 29.09.2001
- "Qızıl bayraq" fərqlənmə nişanı – 03.05.2002
- Rusiyanın "Andrey Pervozvanni" ordeni – 09.06.2002
- Beynəlxalq İhsan Doğramacı Fondu: "Qızıl medal" – 27.06.2002
- Rusiyanın "Magistralin 100 illiyi" medali – 22.10.2002
- Rusiya: "Beynəlxalq təhlükəsizlik xidmətlərinə görə" medalları – 20.02.2003

FƏXRİ ADLAR

- "Sosialist əməyi qəhrəmanı" – 24.08.1979
- "Sosialist əməyi qəhrəmanı" – 07.05.1983
- "Kiyevin fəxi qonağı" – 25.03.1997
- Ankara İş Qadınları Assosiasiyyası: "1997-ci ilin görkəmli dövlət xadımı" – 29.11.1997
- Ədirne: "Qırqınar güləş yarışlarının baş ağası" – 10.02.2003

"FƏXRİ DOKTOR" (FƏXRİ PROFESSOR) DİPLOMU

- Ankara Hacitəpə Universiteti – 09.02.1994
- Tbilisi Dövlət Hüquq Akademiyası – 29.03.1997
- İzmir "9 eylül" Universiteti – 07.05.1997
- Qazaxistan Dövlət Universiteti – 08.05.1997
- Daşkənd Dövlət Universiteti – 19.06.1997
- İzmir "Egey" Universiteti – 19.06.1997
- Erzurum Universiteti – 24.03.1998
- İsparta Universiteti – 01.05.1998
- Ankara Universiteti – 16.03.2001
- Moskva Dövlət Universiteti – 25.01.200